

Neyðugt at samskipa almennu og privatu iløgurnar

— Fåa vit ikki ein miðvísan búskaparpolitikk, kann vandi vera fyrri, at okkara møguleikar at læna verða skerdir munandi. Og tað kann fáa óhepnar avleiðingar fyrri búskapin.

Hetta segði nevndarformaðurin í Føroya Banka, Poul Johs. Johansen, á aðalfundi bankans herfyri. Hann segði m.a.:

Tað búskaparliga virkseimið er økt í 1985. Okkara bruttotjóðarúrtøka er mett til at vera knappar 5,4 mia. kr. við árslok 1985: Hetta er ein munandi vøkstur, tá ið havt verður í huga, at prísvøksturin í árinum hevur verið munandi minni enn tey undanfarnu árin. Her er talan um ein veruligan vøkstur svarandi til umleið 5-6% ella nakað meira enn í londunum, ið vanligt er at samanbera okkum við.

Hagdeildin hevur mett, at tann tóka bruttotjóðarinntøkan við árslok var knappt 6 mia. kr., t.v.s. tá tikin er hædd fyrri teimum rentum, ið gjaldast skulu í samband við uttanlandaskuldina, og tá ið tann danski ríkisstuðulin og aðrar inntøkur frá útlandinum verða lagdar afturat sjálvari bruttotjóðarúrtøkuni.

Tann samanlagda nýtslan hjá einstaklingum og tí almenna var í 1985 mett til at verða góðar 4,4 mia. kr. Vøksturin í mun til 1984 var umleið 13%. Hesin vøkstur hevur verið munandi størri enn aðra staðir í vesturheiminum.

Hetta seinasta tíðarskeiðið hevur vøksturin í nýtsluni ikki svarað til framleiðsluvøksturin í tí føroyska búskapinum. Hetta var eisini galdandi fyrri árið 1985: Vit okja framvegis um nýtsluna skjótari enn vit megna at okja um sjálva framleiðsluna. Í 1985 er nýtslan vaksin so mikið meira enn sjálf framleiðslan, at tann samlaða bruttouppsparingin er minni enn í 1984: Ella, við øðrum orðum, um nýtslan var tálmað, so hevði tann stór uppsparingin, ið harav fylgdi, kunnað figgjað ein størri part av teimum samlaðu

Nevndin í Føroya Banka. Frá vinstri: Olaf Olsen, stjóri, Andreas Lava Olsen, stjóri, Hans-Jørgen Laursen, bankastjóri, Poul Johs. Johansen, nevndarform., Esbern Simonsen, bankastjóri, Egil Restorff, stjóri og Niels Juel Mortensen, stjóri

iløgnum hjá landshúsarhaldinum.

Tað eru stórar iløgur, ið eru framdar eisini í 1985. Tær samlaðu iløgurnar eru mettar til 2050 mió. kr., harav triggir fjórðingur eru iløgur hjá einstaklingum og virkjum, meðan restin eru almennar iløgur. Hóast iløgurnar eru minkaðar í mun til 1984, so eru hesar á einum so høgum støði, at vit framvegis hava fyrri neyðini at lána munandi av peningin uttanlands fyrri at figgja hesar.

Tær samanlagdu inntøkurnar av okkara búskaparliga sambandi við umheimin vóru 3245 mió. kr. mótvegis 3755 mió. kr. í útreiðslum. Hesar inntøkur og útreiðslur eru eitt úrslit av keypi og sølu av vörum og tænastum frá og til útlandið. Eisini lönir og rentur goldnar yvir landamark eru roknaðar sum inntøkur og útreiðslur í hesum sambandi. Afturat hesum koma so tær inntøkur, ið verða veittar tí føroyska búskapinum frá donskum ríkisflytingum og tjóðbankanum. Gjaldsjavnaðin í 1985 er soleiðis munandi minni enn árið framman undan ella 510 mió. kr. móti 757 mió. kr. í 1984. Metingar fyrri árið 1986 visa, at hallið á gjaldsjavnaðinum verður nakað størri enn í 1985.

Tann føroyska uttanlandsskuldin var við árslok 1985 umleið 3500 mió. kr. Tað er eyðsæð, at vit framhaldandi verða noydd at siggja í eyguni, at ein støðugt vaksandi partur av okkara bruttotjóðarúrtøku fer til at greiða tær skyldur, ið standast av hesi skuld til okkara viðskiftalond.

Fiskivinnan

Tann samlaða fiskiveiði føroyinga var í 1985 góð 360.000 tons, og var hetta í nøgd góð 15.000 tons meira enn 1984. Veiðan á Føroya okinum var á sama støði sum árið fyrri, tó er tað lutfalsliga býtið millum fiskasløgini broytt. Sum heild kann tó sigast, at inntøkurnar hjá tí samlaðu fiskivinnuni vóru slakari enn árið fyrri, m.a. orsakað av kurslækkingum. Innan fiskiðnaðin hava inntøkmøguleikarnir verið betri enn í 1984.

Útbyggingin innan alivinnuna helt fram í 1985. Tann stóri eftirspurningurin ið er eftir aldum fiski á marknaðinum, gevur møguleika fyrri einum høgum prisi á tí lidnu framleiðsluni. Bæði her heima og í øðrum londum, ið eru farin undir aling, verður framvegis minkað um framleiðsluorkuna. Tað er av týðningi at nevna, at tað er longu undir hesi útbygging, at grundarlagið undir okkara kappingarføri skal leggjast soleiðis, at vit, tá ið trongt verður á marknaðinum, eiga tann partin, ið gevur tann besta prisin.

Tann kreppa, ið hevur verið innan farmavinnuna í flestu londum her á leið, hevur eisini darvað mennigini av hesi vinnu her heima. Stígur er komin í tann inntøkvøkstur, ið var væntandi eftir tær stóru iløgur árin framman undan.

Tað er nógv, ið bendir á eitt munandi størri virksemin innan nærum allar tænastuvinnur í 1985: Framdar eru eisini stórar iløgur innan hesar vinnugreinar.

Eg skal ikki her koma við eini nágreiniligari frágreiðing um gongdina í

Føroya Banki fylti 80 ár 1. mars

virkseminum hjá bankanum í 1985. Hendan er lýst í sjálvari ársfrágreiðing bankans. Tó vil eg loyva mær at leggja nakrar viðmerkingar afturat.

Tað stóra virkseimið, ið hevur verið í nærum øllum greinum av tí føroyska búskapinum í 1985, hevur eisini í stóran mun ávirkað virkið hjá Føroya Banka. Figgjarjavnin er øktur úr knøppum 2,6 mia. kr. við árslok 1984 til 3,6 mia. kr. við árslok 1985.

Tað hevur í farna ári í tí almenna tjakinum verið fært fram, at ein orsök til tað óvanliga stóra virkseimið, ið er her heima, er at peningastovnarir við sínum útlánspolitikki hava verið við til at økt um virkseimið meira enn gott var.

Til hetta er at siga, at tað batnaða gjaldfóð hjá bankanum í 1985 bendir á, at bankin hevur ikki við sínum útlánspolitikki verið atvold til ella skundað undir tað ov stóra virkseimið, ið er á fleiri økjum av okkara búskapi.

Fleiri ferðir í farna ári hevur frá myndugleikunum verið funnist at teimum donskum veðlansfelegunum fyrri tær stóru lániupphæddir, ið eru læntar til tað føroyska vinnulívið. Stúrt hevur verið fyri, at esi lán kundu geva teimum føroysku peningastovnum hovi til at okja munandi um teirra útlánsvirksemi. Nevnt hevur eisini verið, at neyðugt kundi gerast við lánøkku, ið kundu fyrbyggja hesum. Hugsað varð her serliga um lán, ið ikki beinleiðis høvdu samband við nýløgur í bygningar og annað.

Tolini, ið framleidd eru, visa, at hesar atfinningar ikki hava verið væl grund-

Tann 17. februar í ár hevur Esbern Simonsen starvast í Føroya Banka í 50 ár. Hann er nú farin frá sum stjóri

aðar. Innlánini í Føroya Banka øktust 130 mió. kr. meira enn útlánini. Vit meta, at vinnulivsfyrirtekur í 1985 igjøgnum Føroya Banka hava tikið heim lán frá donskum veðhaldslánsfelegum í samband við umleggjan av verandi lánunum uppá tilsamans umleið 125 mió. kr. Ella við øðrum orðum: — Føroya Banki hevur ikki nýtt henda pening til at viðkan um síni samlaðu útlán, men heldur, sum áður nevnt, at betra gjaldføri sitt við at umleggja verandi lán hjá virkjum og fyrirkom.

Hetta hevur í ein vissan mun eisini havt ávirkan á býtið av útlánum bankans á teir ymsu sektorarnar í búskapinum. Í teimum vinnugreinum, har møguleiki er fyrri at umleggja verandi bankalán til donsk veðhaldslán t.v.s. handil, handverk og idnað, er útlán bankans lutfalsliga minkað.

Neyðugt at samskipa

Útlit er ikki fyrri, at vit, tey fyrst komandi árin, fáa javnvág í okkara búskaparliga viðurskifti við umheimin og harvið kunnu fara undir at gjalda aftur okkara uttanlandsskuld. Tað vildi tó bett munandi um álitið á okkara búskap, um ásett var ein meira neyvur málsetningur um okkara búskaparliga viðurskifti við umheimin. Eg hugsi her um eina ætlan fyrri, hvussu gjaldsjavnaðin yvir eitt ávíst tíðarskeið kundi verðið broytt til eitt yvirskot, soleiðis at ein afturgjaldin fekk ilag.

Neyðugt er í dag at siga, at tað vantandi álitið

á okkara búskap ger, at ikki er so lætt at taka upp lán uttanlands, sum tað hevur verið. Tað er vandi fyrri, at um ikki verður furdur ein miðvísur búskaparpolitikkur, so koma okkara lánimøguleikar at verða so munandi skerdir, at hetta kann koma at hava óhepnar fylgjur fyrri tað búskaparliga virkseimið her á landið.

Fyri aftur at styrkja álitið millum okkara lángevarar kann verða neyðugt at tillaga okkara einlendis viðurskifti á fleiri umráðum.

Serstakliga eigur at verða ansað eftir framleiðslukostnaði okkara, soleiðis at hesi økist minni enn í teimum londum, vit eru í kapping við. Hetta er av stórum týðningi, tá hugsað verður um at betra kappingarførið.

Tað vildi verið øllum samfelagnum at gagni, um ein samskipan av almennum og privatum iløgum fekkst ilag, soleiðis at sleppast kann undan, at virkseimið í styttri ella longri tíðarskeið verður størri, enn gott er. Uttan eina slíka samskipan kann ein av fylgjumum orða, at ójavni kemur í millum útbót av og eftirspurning eftir arbeiðsmegi í teimum ymsu vinnugreinunum. Ein náttúrligur liður í eini slíkari samskipan vildi verið ein ávís raðfesting av ilögum í síni heild, soleiðis at ansað varð eftir, at iløgurnar geva sum mest av sær til samfelagið.

Eg vil eisini nevna, at vit í komandi árum eisini eiga at umhugsa eina endurskoðan av skipanum, ið eru við til at gera búskapin meira stírvnan enn neyðugt.